

Farmakologie je zajímavý obor, pestrý a plný inovací

Doc. MUDr. Jiří Slíva, Ph.D.

přednosta Farmakologického ústavu 3. lékařské fakulty UK v Praze

Doc. MUDr. Jiří Slíva, Ph.D. byl habilitován v loňském roce. Ve své habilitační práci „Nové trendy v léčbě bolesti“ se zabýval mimo jiné netradičními způsoby podávání farmak a inovativními postupy k usnadnění léčby bolesti.

Jaká byla vaše cesta k medicíně?

Jak už tomu neznámkou bývá, a u objevů ve farmakologii obzvláště, leccemu napomůže náhoda. Té by se však mělo chodit naproti. Svým způsobem i já jsem takto kdy si vykročil, aniž bych dohlédl vzdálený horizont. Svým způsobem jsem byl vždy svěhlavý a o tom, že se budu chtít stát lékařem rozhodla appendicitida, která mě zastihla v sedmé třídě. Jakkoliv jsem do té doby chtěl „léčit zvířátka“, krátkodobý pobyt v nemocnici mě přeměroval k orientaci až na samý vrchol evoluce a ona zvířátka zůstala v záloze. Nadšení bylo tak velké, že jsem nedbal rad rodičů a prosadil si svou a namísto gymnázia jsem začal studovat Střední zdravotnickou školu, obor Všeobecná sestra. Teprve po několika letech jsem si uvědomil, že z této školy se bude mnohem těžší dostat na lékařskou fakultu, ale když se chce, všechno jde. Jenom jsem se navíc musel učit chemii, fyziku a biologii – po večerech, o prázdninách... Trochu jsem se snad tehdy i viděl ve Štěpánovi Šafránkovi z legendárních Básníků dnes již zesnulého Dušana Kleina. Dokonce i jeho maminka byla, stejně jako ta moje, švadlenkou.

Co vás nejvíc zajímá na farmakologii a proč jste si vybral ke studiu právě tento obor?

Asi mám štěstí, ale zalíbení jsem dokázal nalézt prakticky v každém předmětu a posléze i každém oboru. Díky svému vzdělání jsem hned po přijetí na lékařskou fakultu Masarykovy univerzity v Brně začal pracovat na interní JIP, a domů na rodnou Vysočinu zavítal přibližně jednou do měsíce. Současně jsem si rychle uvědomil, že není od věci snažit se absolvovat veškeré zkoušky co nejdříve, ideálně v předtermínech. Zkoušející bývají většinou dobře naladěni a před-

V roce 2013 navštívil Jiří Slíva pohoří Kavkaz v Rusku. Na snímku je v pozadí Elbrus se svými 5642 metry.

„Vždy je třeba znát souvislosti, vždy je třeba neříkat, že lék působí tak a tak, nýbrž se ptát, z jakých důvodů je daný lék vhodné užít, kde se tu vzal a proč.“

pokládají, že student, který se na takový termín hlásí, asi nebude nepřipraven. Brzké zkoušky jsou pak předpokladem dlou-

hých prázdnin! S tímto heslem jsem se přihlásil na předtermín farmakologie v letním semestru čtvrtého ročníku. Přihlášení nás

Zastávka na okruhu kolem Annapuren v Nepálu v roce 2016

„Fytoterapii vnímám v kontextu léčebném, ale i potenciálně rizikovém – interakce, nežádoucí účinky, možné opožděné nasazení účinnější léčby a podobně, avšak potřebuji doklady o účincích daného fytopřístupu.“

bylo šest, ale nakonec jsem dorazil jako jediný, všichni ostatní to závčas přehodnotili. Profesorka Alexandra Šulcová, má examinatorka, mi po zodpovězení zkouškových otázek položila i obdobnou otázku, jako vy nyní. Mojí odpovědí bylo, že mne farmakologie baví a zajímá jako celek. Do indexu putovala známka „výborně“ a já se stal pomocnou vědeckou silou na tamním Farmakologickém ústavu.

Sice jsem podvědomě směřoval k onkologii, ale souhrou okolností jsem po promoci roku 2002 nastoupil na postgraduální studium na Ústav farmakologie 3. lékařské fakulty v Praze se zaměřením na výzkum analgetik a základních patofyziologických mechanismů bolesti. Při tomto tématu jsem setrval, jakkoliv jsem se odstříhl od každodenního kontaktu s reálnými pacienty tak, jak jsem kdysi snil. Naštěstí je však obor farmakologie natolik pestrý a plný inovací, že prostoru pro jakoukoliv melancholii se rozhodně nedostává, a tak i dnes se ztotožňuji

s citátem Jana Nerudy: „Vším, čím jsem byl, byl jsem rád.“

Jaká byla hlavní témata vaší doktorské a habilitační práce a proč jste si je vybral?

Už jsem nastínil, že jsem byl od onkologie nasměrován k analgetikům, ostatně naprostá většina onkologicky nemocných dříve či později vyžaduje adekvátní analgetickou léčbu. Nezůstal jsem pouze u analgetik, ale své obzory jsem rozšířil též o řadu látek, které by bylo možné zastřešit termínem „neuropsychofarmakologický výzkum“. Titul Ph.D. jsem získal za výzkum v oblasti možných analgetických kombinací s hodnocením jejich aditivního či synergického účinku, včetně kanabinoidů a za výzkum v oblasti takzvané preemptivní analgézie. Ve své habilitační práci nazvané prostě „Nové trendy v léčbě bolesti“ jsem danou oblast rozšířil o netradiční způsoby podávání farmak, patofyziologické mechanismy boles-

ti a některé, věřím, že v mnohém inovativní, postřehy, které by mohly/měly usnadnit léčbu bolesti.

Co obnáší pozice přednosta Farmakologického ústavu?

Vnímám zde tři roviny. Ústav musí plnit požadavky kladené na výuku pregraduálních studentů a měl by být i základnou pro vědecké bádání. Obě roviny se ve své pozici snažím naplňovat, což by jistě nebylo možné bez všech spolupracovníků, kolegů a kolegů, těch pracovně mně nadřízených i podřízených. Tím se dostávám ke třetí rovině, bez které by ty první dvě bylo možné naplňovat jen nanejvýš obtížně. Jde o rovinu lidskosti, o pochopení a přátelský přístup ke kolegům i studentům spíše než o autoritativní a direktivní přístup. Přinejmenším soudě z pravidelných anonymizovaných průběžných evaluací studentů se domnívám, že je tato snaha kvitována s povděkem.

Píšete a překládáte odborné knihy a publikujete články. Které téma je vám nejbližší?

Vše se točí okolo farmakologie a z již řečeného je asi patrné, co je mi nejbližší, jakkoliv prakticky vše je mi blízké. Jestliže student farmakologii vnímá pouze jako suchý, nezáživný a těžkopádný seznam cizích termínů – pak je něco špatně. Vždy je třeba znát souvislosti, vždy je třeba neříkat, že lék působí tak a tak, nýbrž se ptát proč je daný lék vhodné užit, kde se tu vzal a proč. V každém tématu lze nalézt spoustu zajímavého, spoustu praktického. Klíčová je však dle mého otevřenost a interakce, to znamená nebát se studentů, nebát se ptát se jich i sebe samotného. Posouvám tak nejenom studenty blíže ke zkoušce, ale i sebe k lepšímu chápání přednášené problematiky.

Pokud bych měl vypíchnout jednu z recentních publikací, pak by to byla knížka Mozek a farmaka, kterou vydalo v loňském roce nakladatelství Grada. K jejímu spoluautorství jsem byl přizván docentem Ladislavem Hessem z IKEMu. Snažili jsme se zde – snad stravitelnou formou – pojmut problematiku látek ovlivňujících centrální nervový systém, a to nikoliv školometským výčtem jejich vlastností, ale právě s poukazem na jejich širší kontext se spoustou zajímavostí.

Připravujete v současné době nějakou novou publikaci? A pokud ano, čeho se bude týkat?

Aktuálně dokončujeme práce na druhém přepracovaném vydání Moderní far-

Před chrámem Pashupatinath v nepálském hlavním městě Káthmándú v roce 2016

„Už vím, že je sice krásné cestovat, ale nikoliv jenom pro lovení zážitků a kompozičně nejlépe provedených fotografií, ale pro samu podstatu. Pro poznávání sebe sama.“

makoterapie pro první linii pro nakladatelství Axonite. Prvně kniha vyšla roku 2015 a praktickými lékaři byla velmi dobře přijata. Ostatně je jim i primárně určena, neboť mapuje možnosti farmakoterapie, kterou oni z pozice své specializace mohou nemocným nabízet.

Před dvěma lety jste se stal členem dozorčí rady Nadačního fondu STUDENT 3. LF. Co je hlavní náplní jeho činnosti?

Tento fond založila v květnu 1991 Margaret M. Bertrand, profesorka anglického jazyka z Kanady. Jeho cílem je finančně podpořit nejlepší a nejnadanější studenty fakulty. Každým rokem je tak akademickým senátem odměněn nejlepší student šestého ročníku. Při volbě je rozhodující studijní průměr za celé studium do 1,2, avšak důležitou roli sehrávají též mimostudijní aktivity,

jimiž student přispěl k dobrému jménu fakulty. Zvolený student obdrží Cenu při slavnostní promoci.

Rád cestujete do dalekých zemí. Zajímáte se i o tamní léčivé rostliny a fytoterapii?

Zajímám, nikoliv však pouze o exotické rostliny a exotickou fytoterapii, nýbrž i o tu zdejší. Ostatně nebýt rostlin, byli bychom ochuzeni o velké množství dnes komerčně úspěšně využívaných léčiv. Fytoterapii vnímám v kontextu léčebném, ale i potenciálně rizikovém – interakce, nežádoucí účinky, možné opožděné nasazení účinnější léčby a podobně, avšak potřebují doklady o účincích daného „fytopřístupu“. Myslím, že by každý lékař měl mít alespoň základní povědomí o léčivých rostlinách.

Můžete se se čtenáři podělit o své největší cestovatelské zážitky?

Jsem mladý a chci vidět vše. Mladým se stále cítím, i když pohled do občanky naznačuje, že už pomalu začíná na světě převažovat počet těch mladších. Už je mi ale jasné, že vše vidět nelze a snaha o to usilovat by se nejspíš minula účinkem, respektive by se myslím vytratil ten základní důvod, proč cestovat.

Jako malý kluk jsem se svou rodinou jezdil do Jizerek či na Šumavu, do zahraničí jsem poprvé nakoukl teprve po prvním ročníku na vysoké – na Slovensko. Bylo mi devatenáct. Ve stejném roce zemřel můj otec na rakovinu. Miloval cestopisy, každé nedělní dopoledne pravidelně sledoval televizní pořad Objektív. Nejdále však docestoval na svoji svatební cestu do Bulharska. Jistě se mu v lecčem podobám, především je to chuť cítit vůni dalek. Jakkoliv mě lákaly vždy země exotické Afriky, mezi pátým a šestým ročníkem na vysoké škole mi spolužák vnukl nápad vydat se do Indie – po zemi. Psal se rok 2001 a internet pro širokou veřejnost jsme se teprve učili chápat. Opatřili jsme si veškerá víza, v Brně nastoupili do vlaku směrem východ a projeli Slovenskem, Maďarskem, Rumunskem, Bulharskem, Tureckem, Íránem a Pakistánem až do země, kterou jsme si vysnili. Vlak střídaly autobusy, ten jiné vlaky, koň-

ský povoz, autostop či rikšové. Dojeli jsme tam i nazpět, vše za jeden a půl měsíce, jen s batohem na zádech a pozor: s náklady okolo 25 tisíc korun při kurzu k americkému dolaru okolo 40 korun, včetně ubytování, stravy, pojištění. Asi měsíc po našem návratu se svět změnil, protože 11. září spadla newyorská Dvojčata. Přesto si dva naivní kluci s chabou jazykovou výbavou splnili svůj sen. Od té doby jsem byl v Asii ještě mnohokrát, hned v následujícím roce jsem s jinými kamarády projel transsibiřskou magistrálou do Mongolska, tam jsme asi dva týdny pobyli a cestovali nazpět stejnou cestou, opět za velmi podobného rozpočtu. Několikrát jsem byl v Nepálu, sám prochodil Kambodžu, s kamarádem se toulal po Kavkaze...

A který zážitek byl pro vás nejcennější?

Těžko říci, který zážitek byl ten „the best“. Každá cesta byla něčím jedinečná. Každá mi mnohé dala. Už vím, že je sice krásné cestovat, ale nikoliv jenom pro lovení zážitků a kompozičně nejlépe provedených fotografií, ale pro samu podstatu. Pro poznávání sebe sama. Pro zjištění, jak je svět úžasný a jak se ti nejhudší z nás dokážou usmívat a radovat se, třebaže nemají ani tekoucí vodu zavedenou do svého domu. Je krásné chodit po Himaláji, ale bez úsměvů místních obyvatel by to bylo o dost horší. Přeji proto každému, kdo může, necht' vystoupí ze své komfortní bubliny životních jistot a tekoucího kohoutku

V nepálské vesnické škole v roce 2008

a alespoň jednou na pár týdnů vyrazí někam, kamkoliv, bez zajištění cestovkou a třeba i bez jasného itineráře. Stojí to za to a problémy, které každý z nás každodenně řeší, se najednou stanou méně významné, alespoň na několik dní, než nás opět dostihnou svojí „naléhavostí“. V koutku duše ale zůstane vzpomínka.

Jaké máte plány do budoucna?

Ani nevím proč, ale napadla mě scénka z filmu Na samotě u lesa, kdy starý pan Komárek ztvárněný nezapomenutelným Josefem Kemrem na podobnou otázku odpovídá:

„...že bych ještě sklídl, na zimu bych prodal kravku a na jaře už nezaseju“. Ale stejně jako celý film byl plný dobré nálady, ani já bych zde nechtěl působit nikterak skepticky. Nicméně každý sklízíme plody toho, co zasejeme či zasadíme. A protože se v přeneseném slova smyslu snažím celý život set a sázet to dobré a pozitivní, rád sklízím obdobné. Ne vždy je sice vše správně chápáno, ne vše se vyplní. Ale rád bych, abych i nadále byl schopen hledět na svět svým, pokud možno maximálně objektivním, pohledem a aby mi tento pohled byl příjemným a i nadále mě činil šťastným. To je sice spíše přání, ale proč by to nemohl být i plán?

Rozhovor vedla: Eva Presová
Foto: archiv Jiřího Slívy

S přítelem Mingmou, buddhistickým mnichem nepálského kláštera Tengboche v jeho skromném příbytku v roce 2008

Doc. MUDr. Jiří Slíva, Ph.D.

vystudoval lékařskou fakultu Masarykovy univerzity v Brně, od roku 2002 působil jako odborný asistent v Ústavu farmakologie 3. lékařské fakulty Univerzity Karlovy v Praze, od podzimu 2020 je jeho přednostou. Rovněž působí jako konzultant v oblasti farmakoterapie či při schvalování a preklinickém a klinickém hodnocení léčiv. Jiří Slíva je také autor nebo spoluautor řady monografií a více než 350 odborných článků u nás i v zahraničí. Podílí se na úspěšném řešení výzkumných projektů. Je členem České farmakoekonomické společnosti, České společnosti farmakologie a toxikologie ČLS JEP. Rád se toulá po světě, zejména pak po zemích Asie a nebrání se žádné sportovní aktivitě, i když pojem „občasná prokrastinace“ mu není cizí. Má 12letou dceru Kátu a téměř ročního syna Štěpánka.